

Ruïne met uitzicht

.....
These Ruins You See/ Estas Ruinas Que Ves
Mariana Castillo Deball
Sternberg Press, 2008
.....

links: Mariana Castillo Deball “These Ruins You See” (2006), Museo de Arte Carrillo Gil, zaaloverzicht

rechts: Mariana Castillo Deball, *Piedra de los Tecomates* (2005), litho

Onlangs werd ik er door een oplettende schooljuf nogmaals op gewezen: ‘Kijken doe je met je ogen!’ Ze zei het in een museum waar ik op een doordeweekse ochtend temidden van een groep schoolkinderen een tentoonstelling bezocht. Terwijl ik stond voor een klein portret van Rembrandt dwaalden mijn gedachten af naar een bijzondere gravure van dezelfde kunstenaar: in de novelle *The Invisible Collection* vertelt Stefan Zweig het verhaal van een Berlijnse kunsthandelaar die naar de provincie afreist om een van zijn voormalige klanten, een verzamelaar van bijzondere prenten, te bezoeken. De collectioneur, een oude man, is inmiddels blind maar dat hindert hem niet om zijn gravures van Rembrandt, een serie houtsneden van Dürer en een complete verzameling Mantegna’s te tonen. Hij kan zijn collectie dromen en ieder detail ervan staat in zijn geheugen gegrift. Stuk voor stuk laat hij ze zien, voorzien van kundig commentaar. Wat hij niet weet, is dat de prenten op zorgvuldige (en liefdevolle) wijze zijn vervangen door blanke vellen papier: vanwege de zware economische crisis die Duitsland treft in de nadagen van de Eerste Wereldoorlog is zijn echtgenote gedwongen geweest om de werken te verkopen. Tijdens het lezen van Stefan Zweig’s verhaal vormden zich in mijn verbeelding de lijnen van een ets van Rembrandt die tot op heden in elk museum, in iedere collectie, schittert in afwezigheid. De meest nobele vorm van esthetiek is dan ook, zoals de filosoof George Didi-Huberman omschrijft, een esthetiek die ons, in een poging tot volledige overgave aan de dimensie van het visuele, vraagt om onze ogen te sluiten voor het beeld.

These Ruins You See is de publicatie die de Mexicaanse kunstenares Mariana Castillo Deball maakte in navolging van een gelijknamige door haar samengestelde onzichtbare collectie, van materiaal uit verschillende bestaande archeologische collecties en archieven in Mexico, en tentoongesteld in het Museo de Arte Carrillo Gil

(november 2006 - februari 2007). Als een “archeoloog van het hedendaags verleden”—een term die de kunstenares leent van de antropoloog Victor Buchli—dook Castillo Deball voor dit project in de materie van de archeologie om zodoende een laag bloot te leggen die iedere vondst, iedere ontdekking over een ver verleden met nieuwe lagen bedekt: de context en geschiedenis, de paradigma’s, de ideologie, kortom, de *archeologie* van het archeologisch disciplinair veld zelf. De tentoonstelling “Estas Ruinas Que Ves/These Ruins You See” is te beschouwen als een opgraving van dit doorgaans onzichtbaar meta-archeologisch object, en bestaat uit een “lege” museale omgeving van vitrines, sokkels, tentoonstellingsmodellen en reproductiemallen waarin de daadwerkelijke archeologische vondsten schitteren in afwezigheid. In deze context die ogenschijnlijk ontdaan is van iedere inhoud refereren sierlijke zilveren getallen naar het serienummer van de objecten die er niet zijn, en die middels een door de kunstenares geproduceerde *audioguide*—de meest recente uitvinding van het tentoonstellingsambacht—van verhalen en repliek worden voorzien. In de afwezigheid van het te tentoonstellen object, wordt de context die het omgeeft zichtbaar gemaakt: het museum waar, zo zou je kunnen stellen, de eigenlijke archeologische vondst wordt gedaan én tenietgedaan. Als zodanig ontstaat met Castillo Deball’s onzichtbare collectie een museologische ruïne: een gefragmenteerd geheel dat reflecteert op het “ontstaan” van het archeologisch object, en een visuele manifestatie van het onvervuld melancholisch verlangen naar de oorsprong, dat met de “disciplinaire vondst” gepaard lijkt te gaan.

In het boek *These Ruins You See*, dat in mei 2008 verscheen, vormt de documentatie van deze tentoonstelling slechts een klein onderdeel. Als de expositie de opgraving van de ruïne toont, dan is het boek het (bijzonder goed verzorgd en vormgegeven) logboek van de expeditie. Het boek geeft ruimte aan alle aspecten van het omvangrijke onderzoek dat voorafging aan Castillo Deball’s onzichtbare collectie en vormt een manifestatie van beelden en vertellingen die in de schaduw van het archeologisch object hun intrede doen. Zo toont een verzameling afbeeldingen (ruim honderd in totaal) het lot van archeologische objecten dat, met de vondst ervan, bezegeld lijkt. In willekeurige volgorde brengt het boek foto’s samen van ontdekkingen van archeologische schatten; van het transport van dergelijke kuntschatten naar verschillende musea (zoals dat van de kolossale, 167 ton wegende monoliet van de regengod Tlaloc, die in 1964 van Coatlinchan naar Chapultepec Park in Mexico Stad werd verplaatst waar het sindsdien de entree van het Museo Nacional de Antropología siert); van de nieuwe verblijfplaats van archeologische vondsten in museumdepots; van de vervaardiging in ambachtelijke werkplaatsen van replica’s en modelreconstructies voor educatieve doeleinden en tenslotte, van de huldiging van een dergelijk replica in Coatlinchan, waar sinds 2006 een kopie van de monoliet van Tlaloc de plaats van zijn spookachtige voorganger—het origineel—inneemt. Deze afbeeldingen zijn van minimaal commentaar voorzien, en komen tot leven in de verschillende verhalen, interviews, essays en krantenartikelen die in het boek zijn opgenomen. Het boek is rijk aan informatie, maar nog rijker aan verbeelding (geheel in de traditie van het expeditieverslag). Wat te denken van het verhaal van een archeoloog die zijn vondst van Pre-Columbiaanse voorwerpen in de ruïnes van Uxmal beschermt met dynamiet? Of van het wonderlijke relaas van de stortbui die neerdaalde over Mexico Stad toen de monoliet van de regengod Tlaloc in de stad arriveerde? De ironische blik op de culturele- en toeristenindustrie in de verhalen van de Mexicaanse schrijver Jorge Ibarguengoitia, en een studie naar een archeologie en typologie van afval dat uit de meren van het Chapultepec Park werd opgediept, biedt tegenwicht aan deze romantiek. Veruit het meest bijzondere verhaal in het boek is echter dat van Brígido Lara, een man

die in 1974 werd opgepakt voor de illegale handel in Pre-Columbiaans keramische beelden, en die in zijn cel om een stuk klei vroeg om zijn onschuld te bewijzen en aan te tonen dat hij de vervaardiger was van de vermeende authentieke archeologische schatten: schatten die door kunsthistorici voor “echt” werden aangezien en als zodanig binnen de internationale kunsthandel en in vooraanstaande museumcollecties circuleren als representanten van de klassieke Totonac stijl. Aangezien Lara geen kopieën maakt en zijn beelden naar eigen inzicht vervaardigd—hij noemt zijn objecten “originele interpretaties”—heeft hij persoonlijk bijgedragen aan desbetreffende “klassieke” stijl. Daarmee zijn ook Lara’s beelden in zekere mate onzichtbaar, onderworpen aan de blinde passie van de conservator/ verzamelaar die weigert te geloven dat zijn meest waardevolle bezit wellicht het werk is van een ambachtsman zonder enige kunsthistorische opleiding.

Waar Castillo Deball zich in haar eerdere projecten (zowel individueel als voor de Uqbar Foundation, haar samenwerkingsverband met de Argentijnse kunstenares Irene Kopelman) al begaf in de letterlijke en conceptuele ruimte van de collectie en het archief, is *These Ruins You See* een onderzoek in het Archief der archieven, de archeologie. In dit boek weet Castillo Deball het archeologisch veld en haar blinde vlekken bloot te leggen, zonder daarbij te vervallen in een morele les in de geschiedenis van een discipline. Maar dit project is bovenal een project van een kunstenaar die, middels een esthetiek van het afwezige en onzichtbare, het archeologisch object, de monoliet, de ruïne, de levensloze steen tot leven wekt. In het boek staat, tussen alle historische en documentaire foto’s, een litho afgebeeld die Castillo Deball in 2005 maakte, en die een droomachtig tafereel laat zien van twee kinderen, zusjes misschien, die zich op de ruïne van een kolossale steen bevinden. Iets van hen verwijderd kijkt een wolf de verte in, de verte waar ik me als kijker bevind. Ik sluit mijn ogen en verbeeld me het uitzicht van de twee kinderen op deze steen. Kijken doe je soms dus met je ogen dicht.